

На правах рукопису

СЕМЕНДА Дмитро Костянтинович

УПРАВЛІННЯ РОЗПОДІЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ
В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

/ на матеріалах колгоспів Уманського району Черкаської області /

Спеціальність 08.00.05.- економіка, планування, організація управління народним господарством та його галузями /сільське господарство/

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

К и ї в - 1993

Семенда

Робота виконана в Інституті аграрної економіки ім. О.Г.Шліхтера Української академії аграрних наук

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор, академік Української академії аграрних наук

САБЛУК Петро Трохимович

Офіційні опоненти: Доктор економічних наук, професор

ДЕД"ЯНЕНКО Микола Якович,

кандидат економічних наук

СИДОРЕНКО Михайло Ілліч

Провідна установа - Черкаське обласне управління сільського господарства

Захист відбудеться 16 червня 1998 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 020. 06. 01 в Інституті аграрної економіки ім. О.Г.Шліхтера УААН за адресою: 252022, Київ-22, МСП, вул. Героїв оборони, 10.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ІАЕ ім.О.Г.Шліхтера УААН.

Автореферат розісланий "3" травня 1998 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

М.М.Малік
М.М.Малік

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00802970 (Q)

I. Загальна характеристика роботи

I.І. Актуальність проблеми. Розвиток товарно-грошових відносин відкрив широкий простір для застосування вартісних чинників всередині колгоспу, радгоспу та інших колективних формах ведення господарств, наповнив внутрішньогосподарські відносини новим змістом стосовно до вимог об'єктивних законів товарного виробництва. Все це в своїй сукупності змінило існуючі погляди на госпрозрахункову діяльність колективних сільськогосподарських підприємств, на зміст розподільних відносин та їх місце в системі господарського механізму.

Розподіл, як відомо, є самостійним розділом економічної науки. Він має власну теоретичну базу і методологічну основу його побудови всередині підприємства. Основними економічними категоріями, які відбивають розподільні відносини, є валовий дохід, фінанси, заробітна плата, прибуток. Хоча останній, згідно з економічною теорією, є категорією товарно-грошових відносин. Найбільш вагомий вклад у розробку теорії розподілу внесли такі економісти, як М.Д.Кандрат'єв, О.В.Чаянов, О.О.Богданов, І.І.Степанов та інші. Довгий час у практиці соціалістичних перетворень в сільському господарстві панувала концепція В.І.Леніна, за якою виробництво уявлялося єдиною фабрикою з єдиним центром управління і розподілу.

На кожному етапі розвитку сільського господарства виникали певні зміни в формах реалізації соціалістичної власності, організації виробництва і праці. Нині, замість монополізованої соціалістичної власності, одержали розвиток колективна і приватна власність, державна і особиста власність громадян. Під впливом

цього відбуваються корінні зміни в розподільних відносинах. На сучасному етапі суттєвий внесок у розробку концепції розподілу внесли Л.І.Абалкін, П.Г.Буніч, Д.В.Валовой, О.М.Ємельянов, І.І.Лукінов, О.М.Оніщенко, Б.І.Пасхавер, В.О.Тихонов та інші. Визначний вклад у дослідження розподільних відносин в господарській ланці і на внутрішньогосподарському рівні внесли О.А.Бугуцький, М.П.Вітковський, П.І.Гайдучський, М.Я.Дем'яненко, М.Й.Малик, В.Я.Месель-Веселяк, В.М.Нелеп, д.В.Полозенко, В.Ю.Протасов, П.Т.Саблук, О.М.Шпачак, В.В.Юрчишин та інші.

Виходячи з об'єктивності економіки, а також законів товарного виробництва, вказані економісти обґрунтували нові форми внутрішньогосподарських економічних відносин в сільгоспідприємствах, заснованих на принципах товарного виробництва і самостійності трудових колективів. Економічні відносини при цьому досліджувалися як система стосунків, де розподіл результатів діяльності підприємств не розглядався самостійно, а лише в контексті кількісних змін в основних показниках оцінки сільськогосподарського виробництва, тоді як при нових формах володіння, розпорядження і привласнення відбувається прояв принципово нових розподільних відносин, змінюється відповідно і управління розподілом. У господарствах зростає потреба в грошових ресурсах, посилюється стимулююча функція фінансів, кредиту, а також залового доходу і прибутку, як важливих інструментів розвитку і вдосконалення аграрного виробництва. Але ця сфера економіки ще недостатньо розроблена в економічній науці. Виникла необхідність у новому баченні і розумінні економічної природи та функцій доходів сільських товаровиробників, їх розподілі, особливо найбільш складної економічної категорії - прибутку.

Економічний механізм АПК продовжує залишатися в незавершеному стані. Це в свою чергу позначається на якості управління розподілом всередині господарства. Особливо розчаднані в сільському господарстві трудові відносини, як одна з провідних ланок розподілу. Сталося так, що в господарствах, по незалежних від них причинах, втрачена мотивація до ефективноі праці, в них не вистачає коштів на розширене відтворення, майже не оновлюється матеріально-технічна база, згортається капітальне будівництво, не розв'язуються належним чином соціально-побутові проблеми села і сільської місцевості. До цього часу ще не відпрацьовані організаційні основи розподільних відносин нового типу, в тому числі і в розподілі результатів праці.

Саме ці мотиви зумовили актуальність дослідження і вибір теми.

1.2. Метою дослідження є обґрунтування нових напрямів розподільних відносин на внутрішньогосподарському рівні, розробка пропозицій по вдосконаленню управління ними стосовно умов перехідного періоду до ринкової економіки.

У відповідності з поставленою метою в ході дослідження вирішувалися такі завдання:

- визначення суті і місця розподільних відносин в системі внутрішньогосподарського механізму, з'ясування їх базових основ, структури, елементів та взаємодії в процесі функціонування;

- аналіз основних складових розподільних відносин в колективних сільськогосподарських підприємствах;

- оцінка факторів впливу на управління розподільними відносинами та обґрунтування різних варіантів розподілу валового і чистого доходу в господарствах;

- дослідження впливу зовнішньоекономічного середовища на розподільні відносини всередині господарства і особливостей їх функціонування на внутрішньогосподарському рівні;

- обґрунтування окремих пропозицій до концепції управління відтворенням розподільних відносин в колективних сільськогосподарських підприємствах та їх дальшого вдосконалення з урахуванням приватизації і роздержавлення майна.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. За предмет дослідження взято внутрішньогосподарський механізм, методичні і практичні положення організації і функціонування розподільних відносин в колективних сільськогосподарських підприємствах. Об'єктом дослідження є колгоспи, радгоспи та інші колективні сільгоспідприємства Уманського району Черкаської області, де пошуковець безпосередньо працює в сільському господарстві понад двадцять років.

Сфера застосування - економічний механізм сільськогосподарських підприємств.

В теоретичному плані в останні 30 років роль розподільних відносин відносно виробленого продукту розглядалася як засіб мотивації до високопродуктивної праці і задоволення потреб працюючої людини. І це відповідає вимогам економічної теорії товарного виробництва, коли кошти на особисте споживання розподіляються між працюючими в залежності від якості і кількості їх праці. Це положення є базовою основою трудових відносин, проте в реальній практиці бувшого СРСР воно відкидалося або не бралось серйозно до уваги.

1.4. Основу методології і методики дослідження складають положення об'єктивних діалектичних і економічних законів, документи Кабінету міністрів і Верховної Ради України, а також праці

відомих вітчизняних і зарубіжних економістів. При обробці аналітичного матеріалу використані різні методи досліджень: економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняння і співставлення, монографічний, нормативний, балансовий. Широко використані в роботі первинні дані бухгалтерського обліку, річні звіти господарств та місцевих органів статистики і банку.

Період дослідження охоплює 1986-1992 роки.

1.5. Наукова новизна і питання, які виносяться на захист.

Вперше в економічній літературі України за останні п'ять років досліджуються проблеми управління розподільними відносинами в системі внутрішньогосподарського механізму колективних сільськогосподарських підприємств.

Останнім часом чимало науковців перевагу віддають економічним відносинам в тих чи інших формах господарювання, в яких присутня лише техніка розподілу доходів, побудована на механічному підході. В дисертації обґрунтовуються принципи управління розподільними відносинами нового типу. Якщо раніше розподіл відбивав в основному форми організації і оплати праці, то в дисертації він досліджується стосовно вимог ринкової економіки, де функції його значно розширилися, і він відбиває форми організації виробництва. Досліджується також залежність розподілу від ступеня розвитку відносин власності.

На підставі цього на захист виносяться наступні положення:

- пропозиції по вдосконаленню організації розподільних відносин в системі внутрішньогосподарського механізму;
- принципи організації управління розподільними відносинами нового типу, заснованими на різних формах власності і насамперед в колективних сільськогосподарських підприємствах і акціонерних

товариствах;

- обґрунтування системи економічних критеріїв регулювання співвідношення між фондами споживання і фондами нагромадження;

- пропозиції по перебудові системи економічного стимулювання сільськогосподарського виробництва та формуванні фондів економічного і соціального розвитку колективних сільгоспідприємств, які запровадили пайову або акціонерну форму економічних відносин;

- пропозиції по вдосконаленню зовнішньоекономічного середовища, як однієї з головних передумов успішного функціонування механізму розподілу всередині господарства;

- обґрунтування концептуальних положень ролі і місця валового і чистого доходу в розподільних відносинах всередині господарства;

- методичні положення організації фінансів підприємства і первинних підрозділів, механізм розподілу доходів, в контексті їх значення і відтворення в процесі виробництва в поєднанні з фінансовим механізмом, який в перехідний період до ринкових відносин із державного засобу, що обслуговує виробництво, перетворюється у власність конкретної господарської одиниці.

1.6. Практичне значення виконаних досліджень. Одержані результати дослідження дозволяють внести ряд суттєвих уточнень і доповнень в теоретичні і методологічні питання управління розподільними відносинами як в первинних виробничих колективах, так і в економічному механізмі підприємства в цілому.

Крім того, в дисертації обґрунтовано конкретні висновки і пропозиції з питань рівня привласнення в залежності від власності, володіння, розпорядження і користування. має практичне значення запропонована концепція організації фінансів і фінансово-

кредитних відносин всередині колективних сільгоспідприємств, а також пропозиції по вдосконаленню зовнішньоекономічного середовища, зокрема ціноутворення, планування, матеріально-технічного забезпечення, наданню широкої автономії виробничим підрозділам в організації виробництва, збуті продукції і розподілі доходів, а також формуванні власних фондів економічного стимулювання виробництва.

І.7. Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні узагальнення і практичні положення по удосконаленню управління розподільними відносинами в системі внутрішньогосподарського механізму використані при підготовці "Методичних рекомендацій по впровадженню нових внутрішньогосподарських економічних відносин в колгоспах /радгоспах/ на основі приватизації та акціонування власності" та "Методичних матеріалів по перебудові колгоспу /радгоспу/ в асоціацію малих орендних, акціонерних підприємств і селянських /фермерських/ господарств". Відповідно з цими розробками здійснено реформування розподільних відносин в колективних сільгоспідприємствах "Новий світ", "Україна", ім. Т.Г.Шевченка, "Зоря" та ряду інших господарств Уманського району Черкаської області. Матеріали досліджень виносились в листопаді 1992 р. на республіканську науково-практичну конференцію фермерів України. Вони використовуються також в учбовому процесі Уманського сільськогосподарського інституту, де пошуковець періодично виступає з лекціями, на курсах підвищення кваліфікації працівників сільського господарства.

По результатах дослідження підготовлені і використовуються в господарствах району положення по впровадженню пайових відносин в колгоспах і кооперативах, положення про роздержавлення засобів

виробництва в державних підприємствах, методичні матеріали по впровадженню в сільськогосподарських підприємствах акціонерної форми господарювання, положення по регулюванню співвідношення фондів споживання і фондів нагромадження, пропозиції по створенню в районі спеціального фонду для фінансування заходів загальногосподарського значення.

I.8. Публікації. По результатах дослідження опубліковано 7 наукових робіт загальним обсягом 4,3 друк. арк.

Дисертація підготовлена в Інституті аграрної економіки в відповідності з планом НДР інституту і відноситься до теми: "Створення економічного механізму господарювання та ринку фінансів".

I.9. Структура, обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури, який вищує 135 назв, викладена на 168 сторінках машинописного тексту, ілюстрована 15 таблицями і 7 схемами та малюнками.

I.10. Зміст роботи. У вступі обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, предмет, об'єкт і методологія дослідження, наукова новизна, практична значимість та реалізація розроблених проблем.

У першому розділі "Теоретичні основи управління розподільними відносинами" досліджуються теоретичні і методологічні питання розподілу валового і чистого доходу на внутрішньогосподарському рівні, місце і зміст управління розподільними відносинами, характеристика їх функцій і структури стосовно умов перехідного періоду до ринкової економіки та їх вплив на економіку сільського господарства.

У другому розділі "Оцінка факторів впливу на управління роз-

подільними відносинами" визначені фактори базового рівня, насамперед власності, а також зовнішньоекономічного середовища як держзамовлення, цін, оподаткування, фінансін, матеріально-технічного забезпечення і внутрішньогосподарських особливостей, які формують розподільні відносини всередині колективних сільгосп-підприємств.

У третьому розділі "Шляхи стабілізації управління і відтворення розподільних відносин в системі внутрішньогосподарського механізму" дається оцінка практики приватизації при переході на колективну форму організації сільського господарства, з'ясовується ставлення сільського населення до приватної власності, приватизації, нових форм господарювання і розподілу. Визначені напрями вдосконалення розподільних відносин в умовах колективної, акціонерної, кооперативної та інших форм господарювання. Обґрунтовується необхідність дотримання співвідношення між фондами споживання і фондами нагромадження, як методологічних основ управління і відтворення розподільних відносин в сільськогосподарських підприємствах.

У заключенні роботи сформувані висновки і пропозиції по забезпеченню піднесення ефективності функціонування розподільних відносин в системі внутрішньогосподарського економічного механізму.

2. Основні положення, висновки і пропозиції дисертації

2.1. В умовах переходу на ринкові відносини категорія розподілу в господарській ланці агропромислового комплексу приймає вартісне означення і характеризує використання доходів /прибутку/

господарства /підрозділу/ на споживання і нагромадження. Досягнення оптимального співвідношення між зазначеними сферами розподілу є головною метою суспільного виробництва і, водночас, формою реалізації на практиці вимог закону вартості за принципом еквівалентності в обміні.

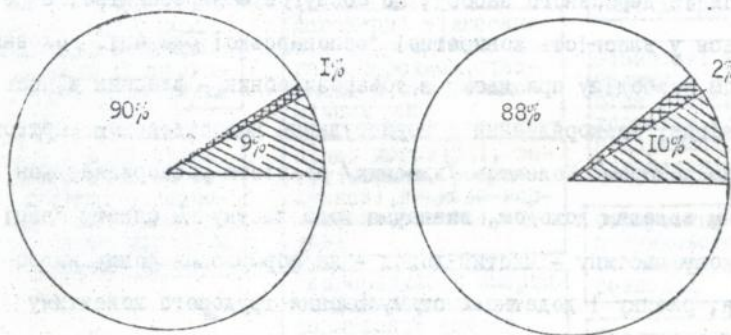
Основна роль розподільних відносин на внутрішньогосподарському рівні зводиться до забезпечення правильних пропорцій між трудовим вкладом у виробництво і розмірами суспільно необхідної потреби. Через механізм розподілу встановлюються суспільно необхідні співвідношення між споживанням і нагромадженням на всіх рівнях привласнення: власності, володіння, розпорядження і користування. При пануючій монополійній власності - державній - зміст розподілу на різних рівнях привласнення визначається державними органами управління. Ця система привласнення і сьогодні ще зберігає свої основні риси матеріального стимулювання. Виходячи з ролі і місця суб'єктів державної форми власності, можна зробити висновок, що права власності, володіння, розпорядження і користування в господарствах не були реалізованими, оскільки були відсутні їх носії.

2.2. Визначальним фактором реформації управління розподілу всередині господарства є зміни, які відбуваються в базових основах суспільного виробництва - перш за все у відносинах власності.

За роки соціалістичного господарства недосцінювалось значення відносин власності, що виявилось, за твердженням зарубіжних економістів, однією з причин поразки соціалізму. Теоретично визнаючи, що розподіл новоствореної вартості повинен задовольняти потреби працюючої людини, на практиці в сільському господарстві це було "пустим звуком". В господарствах не створювалися об'єк-

тивні умови до реалізації закону товарного виробництва, хоча з пропагандистських цілей проголошувалося, що кошти на особисте споживання розподіляються між працюючими в залежності від якості і кількості їх праці. Міра праці в колгоспах не відповідала мірі її винагороди. Тому колгоспники в соціальному плані опинилися найбіднішим прошарком суспільства. За цих обставин в сільському господарстві не "спрацювали" різні організаційні заходи, такі як оплата від валового доходу, акордна оплата за вироблену продукцію, колективний підряд тощо.

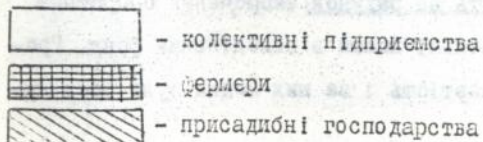
Стримує перехід до нового типу розподільних відносин повільний хід земельної реформи, що видно з даних малюнку I.

1989-1990 рр.

1991-1992 рр.

Малюнок I
Закріплення сільгоспслужб
за різними формами господарювання

За колективними підприємствами закріплено 88% сільгоспугідь, тоді як за фермерами 2% і присадибним господарством 10%.

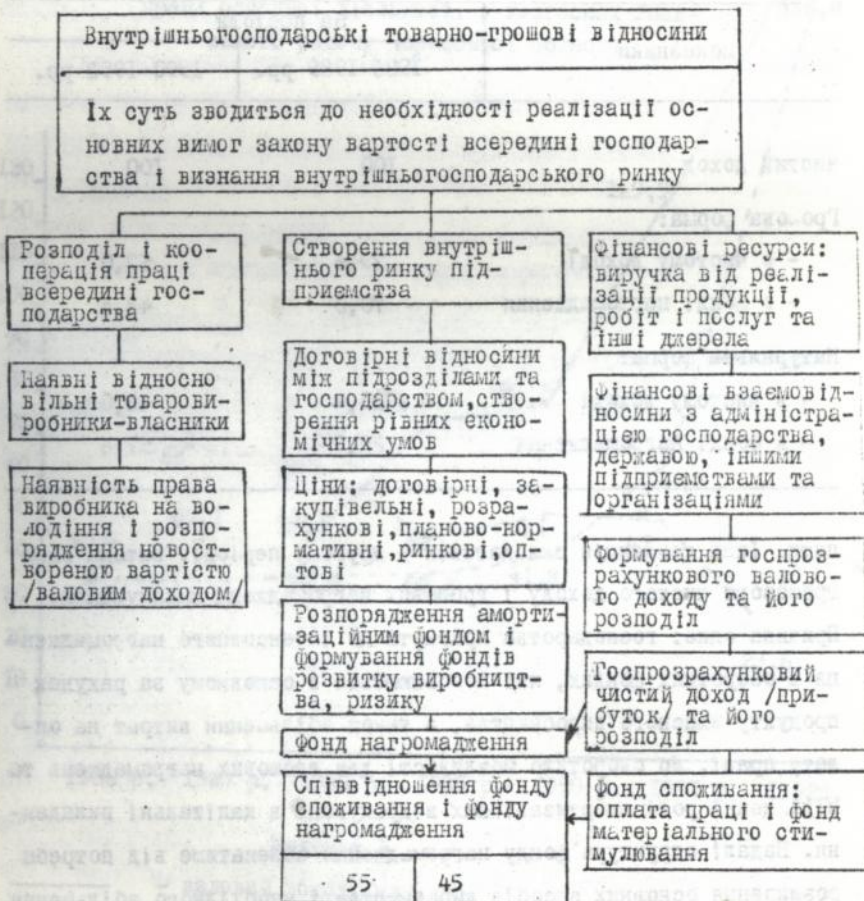
2.3. Структура внутрішньогосподарського розподілу доходів, з одного боку, спирається на наявні приватизовані відносини власності, а також права виробника на володіння, розпорядження і користування новоствореною вартістю - валовим доходом. З другого боку, на внутрішній ринок і товарно-грошові відносини, джерела фінансування розвитку виробництва /див. схему I/. Окремий блок у структурі розподілу відводиться фінансовим результатам і формуванню фонду нагромадження і фонду споживання. Вперше в господарському механізмі форми і механізм розподілу в частині реалізації прав привласнення визначені в якості самостійного елемента. А фінанси із державного засобу, що обслуговує виробництво, перетворюються у власність конкретної господарської одиниці. Головним суб'єктом розподілу при цьому є товаровиробник - власник з правами на володіння, розпорядження і користування новоствореною вартістю - валовим доходом. Колектив /власник/ повністю розпоряджається одержаним валовим доходом, визначає його частку на оплату праці, а залишкову частину - чистий доход - на формування фонду нагромадження, ризику і додаткове стимулювання трудового колективу підрозділу.

2.4. Під впливом нестабільності цін і знецінення карбованця суттєво змінилася структура чистого доходу і фонду нагромадження в колгоспах. Це видно з даних табл. I.

У 1986-1989 рр. колгоспи прагнули збільшувати обсяги реалізації продукції нерідко навіть за рахунок скорочення оборотних фондів і відраховували всі вільні кошти в неподільний фонд. Гроші тоді ще мали відповідну вартість і за них можна було щось ку-

Структура

внутрішньогосподарських розподільних
відносин сільгосп підприємств

Таблиця I

Структура чистого доходу
і фонду нагромадження в колгоспах
Уманського району Черкаської області

/ % /

Показники	за періоди	
	1986-1989 рр.	1990-1992 рр.
чистий дохід	100	100
Грошова форма:		
- в чистому доході	79,6	57,0
- в фонді нагромадження	70,3	42,4
Натуральна форма:		
- в чистому доході	20,4	43,0
- в фонді нагромадження	29,7	57,6

пити. Інша тенденція складається у другому періоді. Питома вага грошового чистого доходу і грошових нагромаджень зменшується. Причина одна: господарства прагнуть до інтенсивного нагромадження в оборотних фондах, які поповнюються в основному за рахунок продукту власного виробництва, а також збільшення витрат на оплату праці, що скоротило можливості для грошових нагромаджень та підвищення ролі амортизаційних відрахувань в капітальні вкладення. Надалі структура фонду нагромадження залежатиме від потреби розширення основних засобів виробництва і необхідного збільшення оборотних фондів.

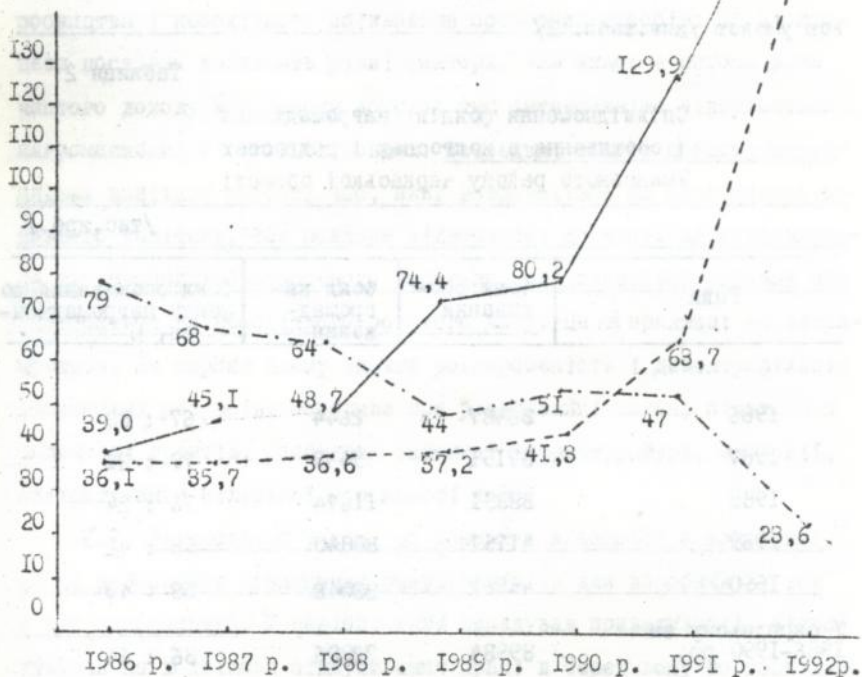
2.5. В ході дослідження з'ясовано посилююче значення нової

для нашої економіки розподільної категорії, неоднорідної за своїм якісним складом, валового доходу, в який включається не лише частина чистого доходу підприємства, але і фонд оплати праці

/мал. 2/.

2484,6

Динаміка валового доходу і витрат на оплату праці основної діяльності в колгоспах Уманського району черкаської області

Малюнок 2

- - валовий дохід, млн.крб.
- - оплата праці, млн.крб.
- . - . - . - питома вага оплати праці в валовому доході, %

У витратах виробництва заробітна плата ніколи не відповідала повністю необхідному продукту. До того ж вона була постійною величиною і не залежала від перемінної величини - валового доходу. Навіть у 1990 р., коли валовий дохід подвоївся проти 1986 р., фонд оплати праці підвищився лише на 20%.

2.6. Встановлено також, що в існуючій системі фінансового забезпечення господарства необхідність у дотриманні співвідношення між споживанням і нагромадженням ніколи не були обов'язковою умовою /див.табл. 2/.

Таблиця 2

Співвідношення фондів нагромадження і споживання в колгоспах і радгоспах Уманського району черкаської області

/тис.крб./

Роки	Фонд споживання	Фонд нагромадження	Фонд споживання до фонду нагромадження, %
1986	36487	2644	67 : 33
1987	37151	9449	79 : 21
1988	38351	11674	76 : 24
1989	41751	30040	58 : 42
1990	45932	33048	58 : 42
У середньому за 1986-1990 рр.	39934	72306	36 : 64
1991	82096	61172	36 : 64
1992	984685	1527609	43 : 57
У середньому за 1991-1992 рр.	583390	694390	44 : 56

За вказаний період приріст витрат на оплату праці не пов"язувався з приростом продукції, хоча таке мало місце в 1986-1989рр. У послідуєчий період витрати на оплату праці зростали при значному зниженні виробництва, а витрати на нагромадження, навпаки, перевищили фонд споживання, що свідчить про негативне співвідношення фондів споживання і нагромадження.

Особливо малокерованим виявився процес формування фонду нагромадження залежно від потреби розширення основних засобів виробництва і необхідного збільшення оборотних засобів. На ці процеси постійно впливають різні фактори. Чим вищою є питома вага чистого доходу в валовому доході, тим інтенсивніше відбувається нагромадження в основних фондах. Всередині самого процесу виробництва капіталу робочий час, який витрачається на виробництво основного капіталу, так повинен відноситися до часу, що витрачається на виробництво оборотного капіталу, як додатковий робочий час відноситься до необхідного робочого часу. Це на практиці не витримується. Не сприяє цьому значна розпорошеність і децентралізація фінансових ресурсів, особливо при розв'язанні питань підвищення родючості ґрунтів, розбудови районної інфраструктури, екології, облаштування сільської місцевості тощо.

2.7. Встановлено також, що пайованія власності в колгоспах ще не забезпечує позитивних результатів як для виробників, так і для виробництва. У період, який передував приватизації, відрахування на додаткове стимулювання праці в середньому по господарствах району становили 15,7% від чистого доходу, а в окремих із них - до 30%. При пайових відносинах таке відрахування знизилось до 7-9%. Здійснювана в господарствах приватизація поки що не є процесом до кращого життя і умов праці. Реальний заробіток кол-

госпників проти того, що вони одержували в І2-й п'ятирічці, в декілька разів знизився. В значній частині господарств має місце фіктивна приватизація, що призводить до різкого зниження виробництва, не даючи позитивних результатів /табл. 3/.

Таблиця 3

Динаміка розвитку виробництва основної продукції сільського господарства в колгоспах і радгоспах Уманського району Черкаської області

Види продукції	Виробництво в середньому за:		1991-1992 рр. в % до 1986-1990 рр.
	1986-1990 рр.	1991-1992 рр.	
Зерно, тонн	188897	134356	71,1
Соняшник, тонн	6527	4550	69,7
Цукровий буряк, тонн	364712	279646	76,7
Картопля, тонн	6910	5085	73,6
Свочі відкритого ґрунту/, тонн	17512	7022	40,1
Молоко, тонн	42993	38510	89,6
М'ясо, тонн	14199	12145,5	85,5
Вовна, ц	454	411	90,5
Яйця, тис.шт.	14145	12232	86,5
Чистий прибуток, млн.крб.	20,6	118,5	в 5,7 рази б.
Рівень рентабельності, %	23,4	100,1	в 4,3 рази б.

2.3. Виконаний аналіз показав, що в розрізі рослинництва і тваринництва різко змінюється структура засобів виробництва, що споживаються. По рослинництву вони збільшилися при перерахунку

по цінах на 19%, а по тваринництву - на 80%. В той же час обсяг валової продукції приймає протилежне значення: в рослинництві він збільшується швидше, ніж в тваринницьких галузях - відповідно на 69 і 3,6%. Внаслідок таких змін реалізація валового доходу переміщується в основному в рослинництво, а галузь тваринництва - практично збиткова /табл.4/.

Таблиця 4

Оцінка витрат і доходів
колгоспів Уманського району
Черкаської області за 1991 рік

/в тис.крб./

Показники	По колгоспах в цілому		Рослинництво		Тваринництво	
	по собівартості	по цінах	по собівартості	по цінах	по собівартості	по цінах
Матеріальні витрати:						
- в натуральній формі	7643	12960	8186	9681	14103	25884
- в грошовій формі	20269	20269	12204	14523	6044	10879
Всього	27912	33229	20340	24204	20147	36263
Валова продукція	64780	92804	35087	50851	40006	41453
в т.ч. товарна /за фактичною виручкою/	27691	27691	20340	20340	29017	29017
Валовий доход	36868	59075	14747	26647	19859	5190
в тому числі:						
оплата праці	11261	24220	6046	10925	10922	14508
чистий доход	16207	34855	8693	15722	8937	-9818

2.9. На рівні внутрішньогосподарських підрозділів, в тому числі і таких, які мають статус юридичної особи, гарантується лише певний рівень оплати праці своїм працівникам залежно від одержаних доходів. Подібні розподільні відносини ще теоретично неосмислені і тому в практиці реалізуються частково або в спотвореному вигляді. Для їх зміцнення управління розподілом всередині колгоспу /радгоспу/ необхідно мати:

- положення про формування в первинних підрозділах основних і оборотних засобів з обов'язковим пов'язанням їх з джерелами фінансування;
- механізм регулювання економічних /фінансових/ взаємовідносин між підрозділами;
- механізм регулювання розподілу між первинними підрозділами і адміністрацією підприємства;
- механізм формування і розподілу доходів безпосередньо в первинному трудовому колективі з урахуванням розміру пайів і трудового внеску в кінцевий результат.

Тобто умовні фінансові відносини, як це було раніше і є сьогодні, слід замінити повноцінними фінансовими. частина фінансів таким чином формуватиметься в підрозділах автономно, відповідно і розподілятиметься і буде фінансово-розподільною підсистемою підприємства.

2.10. Найбільш сприятливою формою перебудови колгоспів на нових засадах власності, на нашу думку, є організація колективного акціонерного підприємства. Реформована таким чином власність з точки зору теорії і практики госпрозрахунку має дуже важливе значення. З одержанням у власність майна колектив стає водночас суб'єктом розподілу по власності, що виходить за рамки госпрозра-

хункових відносин. Але розподіл по власності здійснюється поряд з розподілом по наслідках госпрозрахункової діяльності і тому не втрачається трудовий характер стимулювання працівників. Тобто в даному випадку виникає розподіл по уречевленій праці. Розподіл по власності означає нову модифікацію принципу винагороди по праці і відбиває водночас важливий новий елемент, як розподіл по результатах підприємницької діяльності, що є проявом трудової діяльності безпосередніх власників майна.

Розвиток акціонерної форми господарства на початковій стадії може мати і кооперативну основу.

Більшість сільського населення, як виявило дослідження, не прагне до фермерства, а лише до розширення особистого господарства. Виходячи із загальнодержавних інтересів, на це орієнтуватися не можна, а тим більше робити на цьому аграрну політику. Але значна частина /49,2%/ спеціалістів сільського господарства позитивно відноситься до приватного землеволодіння і користування і здатна прибрати до своїх рук усі наявну землю, яка закріплена за колгоспами і обробляти її стосовно до ринкових вимог за фермерським типом господарювання з використанням найманих працівників. Причому в колгоспах, де погіршився стан справ, селяни більш позитивно почали ставитися до приватної власності, ніж в добре працюючих господарствах.

2.II. Відтворення розподільного процесу залежить не лише від прибутків сільськогосподарських підприємств. Цей процес тісно переплітається з іншими джерелами фінансування виробництва і, насамперед, з зовнішньоекономічним середовищем. Закупівельні ціни на сільгоспродукцію в Україні в порів'язанні з країнами Середньої і Західної Європи в 8 разів нижчі. Не сприяє розвитку вироб-

ництва система оподаткування, бо з кожного заробленого карбованця доводиться сплачувати 70 коп., а також незадовільне матеріально-технічне забезпечення. Селянину потрібна з боку держави надійна гарантія соціально-економічних, політичних і особистих прав, більш повна реалізація прав привласнення з відповідними правами і обов'язками в питаннях матеріального стимулювання і відповідальності.

Враховуючи особливості сільськогосподарського виробництва, при якій окремі стадії процесу нагромадження /формування і використання фонду нагромадження/ не одержують свого обособлення /мається на увазі нагромадження оборотних фондів у колективних господарствах, створених за рахунок власного прибутку/, вважаємо за необхідне, щоб підприємства перед тим, як вести розширене виробництво, спочатку створювали необхідні матеріальні ресурси, спеціальні фонди нагромадження як грошові, так і натуральні. Мова йде про те, щоб розмежувати фонд нагромадження і капітальних вкладень, фонд нагромадження і приросту виробничих фондів. Це матиме велике практичне значення. Кожене господарство перед тим, як здійснювати розширене відтворення, повинно з'ясувати джерела на формування капітальних вкладень і оборотні кошти, мати реальний фактичний приріст елементів виробництва. Тому порівняння потреби в коштах і матеріальних ресурсах з фактичною наявністю і реальним їх одержанням є основою в управлінні відтворення розподільного процесу.

Дослідження питань відтворення розподільних процесів показало, що в цій справі якщо не повністю, то в значній мірі втрачено управління рухом фінансових ресурсів на внутрішньогосподарському, господарському і міжгосподарському /районному/ рівнях.

Всі товаровиробники, незалежно від форми власності, повинні мати умови для одержання норми прибутку, яка б забезпечувала розширене відтворення. Це сприятиме використанню агроресурсного потенціалу господарств.

2.12. Відсутність економічної стабільності в державі прямо або побічно відбивається на якості внутрішньогосподарських розподільних відносин. Знецінення українського карбованця не сприяє зміцненню фінансів структурних підрозділів, а посилює натуралізацію як при внутрішньому, так і при зовнішньому обміні, девальвацію вартісних категорій. Зросла внутрішня взаємозалежність бригад і ферм між собою і з адміністрацією. Поки це неможливо практично визначити реальний внесок того чи іншого підрозділу в створений ними валовий і чистий дохід. Відсутні методики по обчисленню чистої продукції на рівні первинних трудових колективів, визначенню оптимального співвідношення фондів невиробничого споживання та нагромадження. Це існує на внутрішньогосподарському рівні і поняття економічних фондів.

Аналіз нових колективних форм господарювання на селі, на які покладаються великі надії, засвідчує, що в їх рамках не відбувається принципових змін в організації виробництва, не посилилась мотивація до ефективної праці, до підвищення ефективності виробництва. Якщо цей ефект десь і виявляється, то він ^{не} компенсує втрат, зумовлених реформацією колгоспів і радгоспів. В ряді господарств посилюється протистояння колективів, виникають нескінченні суперечки при розподілі прибутку, майна і дивідендів. Особливо загострилися земельні відносини. Реформація економічних відносин у великих господарствах, як і в цілому на селі, повинна проводитись, але головною умовою цього процесу повинен стати приріст

продукції сільського господарства.

Основні положення дисертації викладені в слідуючих опублікованих роботах:

1. Фінансове забезпечення соціального розвитку села. Республіканський міжвідомчий тематичний науковий збірник. - К.: ВІП корпорації УкрНТІ. С.25-29. 0,45 друк.арк.

2. Методичні рекомендації по впровадженню нових внутрігосподарських економічних відносин в колгоспах /радгоспах/ на основі приватизації та акціонування. - К.: Київоблстат, 1992. 1,8 друк. арк., в т.ч. автора 0,9 друк. арк.

3. Методичні матеріали по перетворенню колгоспу /радгоспу/ в асоціацію малих орендних, акціонерних підприємств і селянських /фермерських/ господарств. - К.: Київоблстат, 1992. 6 друк. арк., в т.ч. автора 2,1 друк. арк.

4. Кредитування фермерів. Рекомендації по організації селянських /фермерських/ господарств в Україні. - К.: ІАЕ ім. О.Г.Шліхтера. 20 друк. арк., в т.ч. автора 0,3 друк. арк.

5. Проблеми тваринництва. Газ-та "Уманська зоря", 4 квітня 1991. 0,25 друк. арк.

6. Як їх тепер називати? Газ-та "Уманська зоря", 31 березня 1992. 0,15 друк. арк.

7. Вдосконалення господарського механізму. Кінець стає початком. Газ-та "Уманська зоря", 17 березня 1993. 0,18 друк. арк.

Степанюк

Підписано до друку 27.04.1993. Формат 60x84 1/16. Папір друк.

Обл.-вид.арк. I. Тираж 100. Зам. 194

Друкарська дільниця УВК УДАУ

Київ-41, Сільськогосподарський пров., 4

166/1776

AB 27.198